

INIȚIATIVA ELIZEI BRĂȚIANU ÎN COMBATEREA TRAFICULUI DE FEMEI ȘI A PROSTITUȚIEI, ÎN PERIOADA INTERBELICĂ

Delia BĂLĂICAN

Abstract: Eliza Brătianu (1870-1957), the wife of Romanian prime-minister Ion I. C. Brătianu (1864-1927) took initiative to start a difficult social project: the fight against women trafficking and prostitution in 1923. Her project relied on education rather than on sanctions. Eliza Brătianu was a strong supporter of changing the mentality of the young citizens living in the outskirts. She proposed the organisation of a contest to honour the most beautiful collections of songs, with lyrics worthy of being integrated into the national culture and replace the previously popular vulgar songs.

In 1923, a number of media campaigns are launched to tackle the problems of women, as it was an important year from a political standpoint as the Romanian Constitution had been adopted. Nonetheless, gender emancipation had not been a priority for the governing body as women had only partially been awarded civil rights. In the 1938 Constitution, their rights were extended to include the right to elect and be elected in representative national assemblies.

After the Great Unification on December 1st 1918, in order to supplement governmental efforts to consolidate the state politically and administratively, feminist associations in Romania collaborated with international organisations to increase efficiency of prevention measures and to combat human trafficking and prostitution. The Romanian Government was going to align the internal legislation to the international principles established by the Society of Nations to protect women and children.

Remarkable efforts in improving the status of women were made by The Association for Civil and Political Emancipation of Romanian Women and The

National Council of Romanian Women. It is worth mentioning that Eliza Brătianu was a member of both organisations.

Eliza Brătianu's project, relying on the principles of education and prevention in the reestablishment of morality, was resumed by the The Association for Civil and Political Emancipation of Romanian Women.

In time, the governmental body itself became more coherent in managing the problem from the legislative, medical and police point of view, but around the beginning of the Second World War, the responsibilities were tainted with antisemitism.

Key Words: Eliza Brătianu, gender emancipation, human trafficking, prostitution.

Lupta împotriva imoralității. Lecturi dăunătoare, de Izabela Sadoveanu, este titlul articolului apărut în «Pagina Femeii», din ziarul liberal „Dimineața”, din 2 noiembrie 1923, care surprinde un aspect important al problematicii feminine – moralitatea – „mult mai complexă și mai delicată decât s-ar părea și dificultățile de care se lovesc soluțiunile propuse când se aplică în practică sunt neașteptate”¹.

De fapt, articolul dezvăluie implicarea Elizei Brătianu într-un proiect social dificil, lupta împotriva prostituției și a traficului de persoane, o calamitate universală, de altfel². A rămas, poate, singurul său demers public nefinalizat cu rezultate notabile, din motive ce au derivat, pe de o parte, din complexitatea și perenitatea fenomenului, iar pe de altă parte, din necesitățile majore referitoare la resursele financiare, timp și personal specializat care să se alăture cauzei. Vocea sa a fost importantă și din perspectiva faptului că era soția premierului Ion I. C. Brătianu, dar articolele de presă remit informații ce demonstrează că rolul său a fost mai mare decât cel de reprezentare, Eliza Brătianu dovedind cunoașterea profundă a nevoilor sociale și a lumii politice românești, venind cu inițiative și propuneri de soluții pertinente.

Într-un interviu din 1933, Marta Bibescu, întrebată fiind de către Apriliana Medianu despre mișcarea feministă, a răspuns că „femeile au

¹ „Dimineața”, Anul 20, Nr. 6104, 2 noiembrie 1923, p. 5.

² *Ibidem*.

intervenit totdeauna în politică și au avut foarte multă influență”³. Una dintre cele două doamne nominalizate a fost chiar Eliza Brătianu. Teoria sa despre implicarea femeilor în politică a fost pusă pe seama raportului natalității, considerând că în țările cu femei mai numeroase, unde „bărbații se duc prin colonii, femeile au căpătat dreptul de a se exercita fățiș”⁴, în schimb, în țările latine, bărbații fiind mai mulți decât femeile, cele nemăritate erau foarte puține: „și nu cred că rămâne o româncă nemăritată”, concluziona Marta Bibescu. Astfel, influența femeilor s-a resimțit mai mult prin intermediul bărbaților. Referindu-se la propria persoană declara că „de dragul unui sentiment de timiditate ce îmi e propriu, pentru mine personal, mă mulțumesc cu ceea ce am”⁵. Însă mărturia a continuat cu exemple de femei influente în politica românească:

„Avem, desigur, multe femei capabile. Cunosc două femei din România care au exercitat fără să se fi știut asupra politicii românești. (..) D-na Eliza Brătianu (și ca soție a lui Marghiloman și ca soție a lui Ionel Brătianu) și d-na Lydia Filipescu⁶, ale cărei idei au precumpănit asupra cercului de oameni ce îi frecventau salonul”⁷.

După înfăptuirea Marii Unirii de la 1 decembrie 1918, pentru a suplini eforturile guvernamentale, concentrate pe consolidarea politică și administrativă a statului, asociațiile feministe din România au colaborat cu cele internaționale spre eficientizarea măsurilor de prevenire și combatere a traficului de ființe umane și a prostituției. Guvernul României urma să racordeze legislația internă la principiile internaționale stabilite de Societatea Națiunilor, spre protejarea femeilor și copiilor⁸.

S-au remarcat prin acțiunile de îmbunătățire a statutului femeilor Asociația pentru emanciparea civilă și politică a femeilor române și Consiliul Național al Femeilor Române. De menționat faptul că Eliza Brătianu făcea parte

³ „Calendarul”, Anul 2, Nr. 405, 29 iunie 1933, p. 2.

⁴ *Ibidem*.

⁵ *Ibidem*.

⁶ Lidia Filipescu, soția lui Gheorghe Filipescu, mareșal al Curții regale.

⁷ *Ibidem*.

⁸ „Universul”, Anul 41, Nr. 111, 1 mai 1923, p. 1.

din ambele organizații, în prima Asociație era membră⁹, iar în Consiliu era membră de onoare¹⁰.

Asociația pentru emanciparea civilă și politică a femeilor române a beneficiat de găzduirea, în fiecare zi de joi, a ideilor pe care le avea de susținut, în «Pagina Femeii», din ziarul „Dimineața”, fără să fie organul său de presă, iar impactul asupra publicului era important, cotidianul având un tiraj de 90000 de exemplare¹¹.

Izabela Sadoveanu, în calitatea sa de jurnalist de opinie, dar și de membru al Comitetului central de la București, a prezentat Asociația pentru emanciparea civilă și politică a femeii, explicând diferența față de alte organizații feministe, pe care a caracterizat-o astfel:

„asociația noastră este asociația tuturor femeilor din această țară, conștiente de drepturile și datoriile lor, femei în mare parte intelectuale și cu o însemnată activitate socială și culturală, care luptă pentru căpătarea drepturilor civile și politice și mai ales pentru luminarea marelui public și a femeilor, în special asupra chestiunilor feministe”¹².

Asociația avea la momentul respectiv 600 de membre cotizante în București; filiale foarte însemnate la Craiova, sub conducerea Mariei Mișu Popp, la Iași – Elena Meissner, Galați – Maria Dimitriu Castano. Alte filiale mai mici se găseau la Piatra-Neamț, Giurgiu, Bacău, Chișinău, Cernăuți, Câmpulung (Bucovina), Sibiu și Brașov. Toate filialele erau conduse de către Elena Meissner, prin intermediul unui comitet central cu sediul la București, din care făceau parte: Elena Manicatide Venert, Ella Negruzzi și Izabela Sadoveanu¹³. Ținta concretă a acestui articol era necesitatea procurării unui sediu, un „local modest, dar central”, pe care sperau să-l obțină prin donații pentru chirie de la cititoarele ziarului¹⁴. Se pare că s-a găsit o modalitate de rezolvare a situației, deoarece în următoarele comunicate de presă, este notat sediul asociației în București, Strada Paris, numărul 3¹⁵.

⁹ „Adevărul”, Anul 37, Nr. 12322, 28 martie 1924, p. 2.

¹⁰ „Dimineața”, Anul 19, Nr. 5626, 3 iulie 1922, p. 3.

¹¹ „Dimineața”, Anul 20, Nr. 6006, 27 iulie 1923, p. 5.

¹² *Ibidem.*

¹³ *Ibidem.*

¹⁴ *Ibidem.*

¹⁵ „Adevărul”, Anul 37, Nr. 12322, 28 martie 1924, p. 2.

Ca membră a comitetului de la București, aleasă în 1924¹⁶, al Asociației pentru emanciparea civilă și politică a femeilor¹⁷, înființată la Iași, în anul 1918¹⁸, Eliza Brătianu a fost „cea dintâi femeie care a luat inițiativa luptei împotriva traficului cu femei în România”¹⁹. Contemporanele își aminteau: „Nimeni dintre noi n-a uitat cu ce curaj și largime de idei a pus chestiunea în fața medicilor, legiștilor și a presei din București”²⁰.

Încă din anul 1923, când nu se cristalizaseră direcții comune de acțiune prin intermediul asociațiilor feministe, scriitoarea Izabela Sadoveanu a popularizat viziunea Elizei Brătianu. Strategia sa de vindecare a flagelului social se baza pe educație, vizând transformarea mentalității tinerilor din mahalale, categoria cea mai vulnerabilă, prin schimbarea repertoriului cântecelor de petrecere și atragerea atenției publicului, în general, asupra pericolului fenomenului prostituției, prin intermediul presei. Mai mult decât atât, propunea organizarea unui concurs, cu premiarea celei mai frumoase colecții de cântece, ale căror versuri demne să fie integrate în cultura națională să le înlocuiască pe cele vulgare, anterioare. Concursul ar fi trebuit să poarte numele: „Un nou dor al inimii”:

„După război, o seamă de femei luminate, în frunte cu d-na Eliza I. C. Brătianu au început o mișcare foarte vie împotriva acestui mare rău social.

Planul de luptă al d-nei Eliza I. C. Brătianu era foarte bine conceput. O vie propagandă prin presă, care să trezească opinia publică și să o intereseze.

În același timp, d-na Eliza I. C. Brătianu a înțeles că represiunea este numai partea negativă a operei, a propus un premiu pentru cea mai frumoasă colecție de cântece: «Un nou dor al inimii», destinat să înlocuiască pe cel vechiu cu cântece vulgare și imorale și să satisfacă într-un mod superior nevoia de poezie a tineretului de la mahala. Mișcarea era destinată să ia proporții mari, să se dezvolte într-o operă de cultură națională, de ridicare a nivelului moral prin supravegherea tineretului și prin luminarea lui”²¹.

Proiectul Elizei Brătianu a fost reluat, iar principiile referitoare la educație și prevenție spre restabilirea moralității s-au aflat la baza grupului de

¹⁶ *Ibidem.*

¹⁷ „Dimineța”, Anul 21, Nr. 6729, 14 august 1925, p. 5.

¹⁸ „Glasul Bucovinei”, Anul 2, Nr. 257, 7 octombrie 1919, p. 2.

¹⁹ „Dimineța”, Anul 21, Nr. 6729, 14 august 1925, p. 5.

²⁰ *Ibidem.*

²¹ *Idem*, Anul 20, Nr. 6104, 2 noiembrie 1923, p. 5.

lucru al Asociației pentru emanciparea civilă și politică a femeilor române, întrunite în cartierul Obor, Bulevardul Ferdinand, în data de 13 martie 1925, urmărind următoarele scopuri:

- „1) Formarea opiniei publice astfel încât ca să se considere castitatea pentru ambele sexe ca o condiție indispensabilă pentru sănătatea morală și fizică.
- 2) Educarea copiilor în sensul unei moralități sexuale.
- 3) Formarea mamelor și a educatoarelor spre a putea da această educație cu tot tactul și delicatețea ce se cere.
- 4) Pericolul bolilor venerice”²².

În 1927, premierul Ion I. C. Brătianu a murit, iar Eliza Brătianu s-a concentrat asupra proiectelor destinate onorării memoriei premierului, precum campaniile de presă spre apărarea imaginii²³, înființarea Bibliotecii Brătianu²⁴ ori construirea statuii ce îl reprezenta pe Ion I. C. Brătianu²⁵, însă nu a renunțat nici la proiectul mai vechi, de adeziune la cauza feministă. Astfel, în „Monitorul Oficial” din 30 ianuarie 1932, era confirmată acordarea statutului de personalitate juridică Asociației pentru emanciparea civilă și politică a femeii române, printre membrele sale numărându-se și Eliza Brătianu²⁶.

²² Idem, Anul 21, Nr. 6588, 20 martie 1925, p. 5.

²³ Delia Bălăican, *Eliza Brătianu – răspuns către Harold Nicolson (1933)*, în „Revista Bibliotecii Academiei Române”, Anul 9, Nr. 17, ianuarie-iunie 2024 p. 67-87, <https://doi.org/10.59277/RBAR.2024.17.04>; Idem, «Eliza Brătianu în apărarea soțului său, Ion I. C. Brătianu, printr-o Scrisoare deschisă, adresată jurnalistului William Martin (1929)», în *Ion I. C. Brătianu – un destin pentru România Mare*, volum coordonat de Mariana Lazăr, Editura Muzeul Național Cotroceni București, 2024, p. 163-178.

²⁴ Idem, *Biblioteca Ion I. C. Brătianu – moștenirea de generații pentru «înălțarea culturală a neamului românesc»*, în *op.cit.*, Anul 8, Nr. 16, iulie-decembrie 2023, p. 55-81, <https://doi.org/10.59277/RBAR.2023.16.04>.

²⁵ Ștefania Dinu, *Sculptorul Ivan Meštrović și Brătienii*, în *op.cit.*, Anul 6, Nr. 11, ianuarie-iunie 2021, p. 61-78.

²⁶ M.O., Partea 2, Nr. 25, 30 ianuarie 1932, p. 772. În Comitetul de conducere erau: Calipso Botez, Ella Negruzzi, Ortansa Satmari, ca directoare; secretară: Florica Georgescu; casieră: Maria Maltezeanu; membre: Mihaela Catargi, Cecilia Cuțescu-Storck, dr. Manicativ-Verner, dr. Răsvan Poteca, Florica Georgescu, M. Paximade-Ghelmegeanu, dr. Medeea Niculescu, dr. Constanța Anghelleanu, dr. Lungulescu, Stela P. Daida, Matilde Lerescu, Ghizi Corodi, Juliana Vlădescu, Virginia Teodorescu, Eliza Brătianu, Caliopi Rosescu, Lucreția Rusu-Șirianu, Rechler, Paula Petrea, Nelly Vlădoianu. Extrasul confirma, prin art. 92 din *Legea persoanelor juridice*, sentința Tribunalului Nr. 56, Secția I civilo-corecțională, din 5 iunie 1930 și confirmată prin decizia Curții de apel, Secția III, București, cu Nr. 112, din 1931.

Deși contextul semnalărilor, făcute prin intermediul presei, coincide cu marea guvernare liberală din perioada 1922 – 1926, emanciparea de gen, a rămas nerezolvată prin aprobarea Constituției din 1923, care acorda femeilor doar parțial drepturi civile²⁷. Pentru guvern emanciparea femeilor nu a fost o prioritate, dar din punct de vedere mediatic, anul 1923 s-a dovedit a fi deosebit de ofertant, din prisma discuțiilor publice referitoare la adoptarea Constituției.

Asociația pentru emanciparea civilă și politică a femeii române a adus mulțumiri publice Regelui Carol al II-lea, care prin intermediul Constituției din 1938 a sancționat dreptul femeii de a alege și de a fi aleasă în Adunările reprezentării naționale²⁸.

Organizațiile non-guvernamentale feministe au căutat să beneficieze de experiența internațională din domeniu, fapt posibil prin participarea la congrese internaționale de profil și prin schimbul de vizite al delegațiilor feministe.

Spre exemplu, încă de la înființare, din 1921, Consiliul Național al Femeilor Române a militat pentru îmbunătățirea condiției femeii; pe lângă lupta pentru sufragiu universal, din 1922, și-a propus ca obiectiv lupta împotriva traficului de femei și copii²⁹. În iunie 1923, la Fundația universitară Carol I, s-a desfășurat Adunarea Generală a Consiliului Național al Femeilor Române. Acolo, Calypso Botez, pe lângă bilanțul anului financiar precedent, a supus dezbaterii ideile Congresului Feminist de la Roma, insistându-se asupra eforturilor necesare pregătirii femeilor pentru viața socială. Alexandrina Cantacuzino a făcut anunțul despre înființarea alianței Miciei înțelegeri feminine, din care făceau parte femeile din Cehoslovacia, Iugoslavia, Polonia, Bulgaria, Grecia, România, în cadrul căreia colaborările urmau să se intensifice. La ședință, Elena Nanu-Pășcanu a repus în discuție combaterea imoralității. Doctora Elena Manicatide-Vernert propunea măsuri concrete, de educație sexuală, printr-un plan care să fie dezvoltat pe trei direcții: instruirea sexuală, apărarea împotriva bolilor venerice și lupta împotriva lor. În urma discuțiilor, s-a căzut de acord asupra inițierii instrucției sexuale a elevilor și elevelor încă de la cursul primar, spre a-i conștientiza asupra gravității respectivelor boli³⁰.

²⁷ M.O., Nr. 282, 29 martie 1923, p. 13313-13334.

²⁸ „Curentul”, Anul 11, Nr. 3626, 7 martie 1938, p. 5.

²⁹ Monica Negru, *Din istoria Consiliului Național al Femeilor Române și a mișcării feministe*, <https://arhivelenationale.ro/site/wp-content/uploads/2018/06/RA-2015-12-negru-monica.pdf>, accesat în data de 5 decembrie 2024.

³⁰ „Rampa”, Anul 7, Nr. 1691, 20 iunie 1923, p. 4.

Despre fenomen și ziarele scriau cu îngrijorare: *Traficul de carne vie în capitală. 3000 de lei prețul unei copile vândute. Cum sunt torturate victimele. Mărturisiri înfiorătoare*. Acesta era titlul unui reportaj, din 25 martie 1923, publicat în ziarul „Dimineața”³¹. Se aduceau informații despre locurile de pândă ale traficanților, respectiv centrul capitalei și Gara de Nord, unde urmăreau fete cu vârsta între 14 și 17 ani, de condiție modestă, dar frumoase. Există o adevărată tactică de ademenire, „prin promisiuni fanteziste” ale falșilor curtezani, ce prevedea mai multe etape: pândă, cursa, specula și traficul. Profitându-se de naivitatea lor, victimelor li se promiteau căsătorii avantajoase sau angajări în instituții publice, în schimb, după câteva zile de captivitate, erau violate și apoi instruite să facă „trotuarul”, la anumite ore, în locuri cu faimă proastă, precum: Strada Academiei, piața Sfântu Gheorghe, Bulevardul Elisabeta, unde se desfășurau capitole ale „grozăviilor moralei publice din capitală”. Amănuntele aduse erau terifiante: „însoțitorul” număra clienții și banii câștigați de fete; ajungea să le vândă și revândă pe unele dintre ele, în cazul care nu prestau suficient erau torturate, amenințate că li se taie obrazul cu briciul, totul pentru a continua prostituția: „Multe din aceste nenorocite din cauza descurajării, timidității sau a lipsei de calitate fizice câștigă prea puțin și atunci cad victimă torturilor aplicate de traficanți”³². Prizonierele aveau șanse minime să fie salvate și asta era posibil doar prin intervenția poliției.

Însă, din relatările presei reiese că atitudinea autorităților era mai degrabă de negare a fenomenului. Totuși, subiectul era reluat, din când în când. În 22 iulie 1928, un alt articol din „Dimineața” dezvăluia *Traficul cu «slave albe» în România. O anchetă a Societății Națiunilor*. În introducere se făcea precizarea terminologiei – „slave albe”, sintagmă ce trimitea, prin antonimie la „rușinosul comerț” cu sclavii negri, spre a denumi comerțul „cu carne vie”:

„E un vast comerț mondial ce se face azi cu fete și femei tinere, nenorocite, căzute în mâna traficanților, proxeneților, din cauza mizeriei sau a abandonului. Acest comerț are agențiile comis voiajorii, piețele lui de desfacere. E un întins comerț de import și export având ca marfă mai ales minore (mai căutate sunt minore mai mici de 10 ani). Cele mai mari case de export se află la New-York, Rio de Janeiro și Buenos Aires. Au o vastă organizare cu câte un președinte, vice-președinte, secretar și consiliu de administrație. Au consilii judiciare pentru cazurile de dificultăți cu justiția”³³.

³¹ „Dimineața”, Anul 20, Nr. 5885, 25 martie 1923, p. 5.

³² *Ibidem*.

³³ *Idem*, Anul 24, Nr. 7763, 22 iulie 1928, p. 5.

Multe fete care emigrau în America, conform datelor Comisiei mixte de emigrare a guvernului american, ajungeau să fie victime ale traficantilor, care stabiliseră și tarifele: 7000 de franci pentru o franțuzoaică, iar pentru o chinezoaică sau japoneză 1000 de franci³⁴. Dintr-o statistică făcută la Chicago, pe o perioadă de 15 luni, din 7200 de tinere care au emigrat în căutarea unui loc de muncă, doar 1700 au găsit, restul de 5500 au fost vândute dintr-o țară în alta: Japonia, Manciuria, California etc. Se ajungea în respectiva situație printr-o tactică de ademenire. Fetele erau așteptate de către traficantii care făceau pe „don-juanii” la ieșirea din ateliere, fabrici, birouri. Uneori le făceau false cereri în căsătorie, alteori chiar se căsătoreau religios, plecau în străinătate și acolo fetele erau vândute în bordeluri. Alteori emigrau sub promisiunea unor salarii mari.

Raportul anchetei experților Societății Națiunilor în România, însoțit de către reprezentanți ai autorităților române, a confirmat existența în București a minorelor care practicau prostituția. În plus, mai mai era și o altă categorie de fete foarte tinere, ce frecventau parcurile, cafenelele, ceainăriile, care consimțeau „a schimba favorurile lor pentru o haină frumoasă sau o petrecere”. Observația anchetei era îngrijorătoare: „Orice traficant poate găsi ușor femei aici. În tot lungul acestei străzi, X, puteți găsi tot felul de femei”³⁵. Concluzia experților a fost că în 1925, România era o țară de tranzit și de recrutare pentru traficul de persoane. Preluându-se informații din raport, se afirma:

„Regatul României era în 1925, îndeosebi, o țară de tranzit și de recrutare pentru tinerele fete și femei aparținând raselor minorităților care erau fie aduse în România, fie «expediate» în alte țări. În unele parcuri publice din București, în serile când cântă muzica, e ușor de procurat fete care doresc viața de petreceri”³⁶.

Se mai făcea publică situația Cernăuțului. De acolo fuseseră procurate fete și duse în Mexic, Buenos Aires, Egipt și Constantinopol.

Autoritățile române încercau să lanseze declarații liniștitoare. Directorul Siguranței statului a dat garanții că româncele se duceau rar în țările străine. Prefectul poliției a dezmințit toate afirmațiile experților referitoare la lumea

³⁴ *Ibidem.*

³⁵ *Ibidem.*

³⁶ *Ibidem.*

bună care frecventa „casele de rendez-vous”. A negat și faptul că „fete de 15 ani se dedau prostituției clandestine” sau că „fetele din București sunt gata să se dea primului venit pentru o rochie”. Altă declarație pe care a susținut-o arăta că „victimele traficului de carne vie din România fac parte din populațiile minoritare³⁷.”

În primăvara anului 1925, la Geneva, se desfășuraseră lucrările Comisiei consultative pentru traficul de femei și protecția copilului, care la final, a redactat un raport. În domeniul restricționării traficului de femei, Comisia a adoptat diferite rezoluții referitoare la casele de toleranță, la întrebuintarea femeilor în poliție, la emigrarea în raport cu traficul de femei și propagandă³⁸.

Prin intermediul cotidianului „Adevărul”, din 20 iunie 1925, Izabela Sadoveanu, în urma participării la Conferința internațională a Societății Națiunilor, a prezentat măsurile stabilite prin acordurile internaționale referitoare la traficul cu femei și copii. De rezolvarea problemei se preocupase anterior Biroul internațional pentru suprimarea traficului cu femei și copii, înființat în 1899, la Londra. Atunci se puseseră bazele colaborării guvernelor cu societățile private și guvernul francez, care au convocat două conferințe diplomatice finalizate cu acorduri internaționale, în 1904, semnat de 16 state și în 1910 o convenție prin care statele se angajau să colaboreze în urmărirea și pedepsirea traficanților. În 1919, Societatea Națiunilor a instituit controlul general al acordurilor și a fost înființată Comisia consultativă permanentă, alcătuită din 9 state, printre care și România. S-a procedat la un proiect al convenției, încheiat cu un Protocol semnat de 33 de state și ratificat de 16, inclusiv de România. Prin Convenție, s-au intensificat măsurile împotriva traficanților prin care erau prevăzute sancțiuni atât pentru traficanți, dar și pentru tentativele neizbutite. De asemenea, pentru țările în care nu existau convenții de extrădare urmau să fie introduse măsuri care să permită extrădarea trădarea traficanților, conform convenției din 1910³⁹. Alte articole ale convenției se refereau la situația emigrantelor, care deveniseră mai numeroase după război, mai ales în Europa Centrală și de Est. La propunerea directorului Biroului de Igienă socială de la Washington s-a format în 1923 o comisie de experți care să demareze o anchetă științifică asupra extinderii traficului de persoane și a

³⁷ *Ibidem.*

³⁸ „Argus”, Anul 16, Nr. 3632, 4 iunie 1925, p. 5.

³⁹ „Adevărul”, Anul 38, Nr. 12735, 20 iunie 1925, p. 1-2.

eficacității măsurilor luate de diferite țări. Pentru început, biroul american a finanțat proiectul cu suma de 75000 de dolari.

Măsura cea mai importantă luată la Conferința din 1925 a fost înființarea unui Comitet de propagandă care să contribuie la „luminarea opiniei publice din toate păturile sociale”. Intervenția Isabelei Sadoveanu din cadrul dezbaterilor a subliniat complexitatea problemei mai ales pentru țările aflate la granițele Orientului, transformându-se „nu numai în câmp de operație, dar și de tranzit pentru traficanți”. Conform propriilor declarații, în cadrul manifestării a comunicat experiența românească, în special rolul în gestionarea problemei societăților caritabile și al doamnelor din elita societății, în primul rând al Elizei Brătianu. Demersurile pentru eradicarea fenomenului avansau cu greutate în România atât din cauza complexității problemei, cât și din cauza războiului. Existau două secțiuni importante care se ocupau de fenomen, în cadrul a două societăți: 1) secțiunea traficului cu femei de la Uniunea femeilor române pentru Societatea Națiunilor, sub președinția Michaeliei Catargi și 2) secțiunea de igienă socială și morală a Asociației pentru emanciparea civilă și politică a femeii, care a reluat „cu mai mult avânt” acțiunea creată de Eliza Brătianu⁴⁰. Se resimțea nevoia unei colaborări internaționale și a schimbului de experiență cu țările care reușiseră să obțină rezultate mai bune în domeniu, precum Anglia și Statele Unite, astfel, subcomisiei de propagandă i s-a sugerat să intre în contact cu respectivele societăți spre a le ajuta să devină „organe de cooperare bine îndrumate și folositoare”. Prin colaborarea internațională se spera ca și rezultatele să fie mai bune în combaterea traficului de femei și copii⁴¹.

Întrunirea Societății Națiunilor, din primăvara anului 1927, desfășurată tot la Geneva, a reiterat necesitatea întăririi măsurilor pentru reprimarea traficului de fete și protecția copiilor. Sub conducerea colonelului Snow, la nivel internațional, în 1923 s-a pornit o anchetă care să documenteze extinderea „negoțului”. Consiliul Ligii Națiunilor, în sesiunea din martie 1927, a decis să comunice rezultatele anchetei comitetului pentru traficul de femei⁴².

Paralel cu eforturile internaționale de stopare a fenomenului, problemele se agravau. Unul dintre ziariștii care a militat în scrisul lui pentru eradicarea traficului de femei a fost Dinu Dumbravă. De altfel, acesta a scris

⁴⁰ *Ibidem.*

⁴¹ *Ibidem.*

⁴² *Ibidem.*

mai multe broșuri pe această temă: *Ocna desfrâului. Revelațiuni senzaționale din viața capitalei. Cu razia sanitară prin casele de toleranță*, 56 p., tipărită în 1929, la Atelierele Adevărul, în seria «Marile reportaje»⁴³; *Felinarul Roșu*, cu o prefață a doctorului Gheorghe Rădulescu, directorul general al Asistenței sociale a capitalei⁴⁴; *Negustori de femei*, 47 p., Editura Adevărul, 1931⁴⁵.

În ziarul „Dimineața”, din 27 aprilie 1929, atrăgea atenția opiniei publice cu un titlu de impact: *Prostituția în capitală. Traficanții de carne vie. Ramificația din capitală a vastei organizații internaționale. Razzia a descoperit firele traficului cu minore*. Cititorilor le era prezentată tipologia traficantilor, căci unii lucrau pentru casele de toleranță, alții pentru casele de întâlniri, altă categorie serveau burlacii. Începutul articolului responsabilizează publicul prin apelarea la dialog ca stil jurnalistic:

„Vei fi văzut, cititorule, prin cafenele, prin berării, prin bodegi, indivizi suspecti prin vorbă și înfățișarea lor. Ei nu sunt samsari nici de grâne, nici de vinuri. Ei nu plasează nimic din marfa comerțului obișnuit. Plasează, totuși, ca și o marfă comercială, carnea vie a ființei omenești”⁴⁶.

Ziaristul deconspiră traficantii care se ascund fie sub șapca cu număr a comisionarilor, fie a galoanelor cu șapcă specifice portarilor de hotel, căci „orice comisionar și orice portar de hotel trebuie să știe să procure o femeie”⁴⁷. Însă aceștia erau traficantii mărunți; cei mari erau cei internaționali, care nu se făceau văzuți:

„Marele traficant de carne vie are relații internaționale. Duce o viață de senior, se teme prea puțin de autorități fiindcă poate foarte ușor cumpăra oamenii. Dictează, de obicei, subalternilor săi, dintr-o mare capitală europeană sau transeuropeană. Uzează de avioane, de coduri telegrafice”⁴⁸.

Ceea ce caracteriza traficul la nivelul înalt era dificultatea cunoașterii pe secțiuni a organizației. Centrele de comandă puteau fi oriunde, în lume: la

⁴³ „Realitatea Ilustrată”, Anul 3, nr. 25, 15 iunie 1929, p. 16.

⁴⁴ „Dimineața”, Anul 25, Nr. 8142, 17 august 1929, p. 3.

⁴⁵ „Rampa”, Anul 16, Nr. 4174, 16 decembrie 1931, p. 2.

⁴⁶ „Dimineața”, Anul 25, Nr. 8033, 27 aprilie 1929, p. 3.

⁴⁷ *Ibidem*.

⁴⁸ *Ibidem*.

București, Sofia, Atena, Berlin, Paris, Alexandria, Cairo, Napoli, Viena, Varșovia, Shanghai, Calcuta, Baltimore, Yokohama. Traficantul internațional „e omul care poate spune ce caută fata din Bacău la Cairo, cea din Storojineț la Montevideo și fata de gospodari din Secuime în Crucea de Piatră, Nerva Traian sau Sfinții Apostoli”⁴⁹. Prin personalul din subordine tria aprovizionarea cu „marfă de seamă” casele de întâlniri, iar „marfa mai proastă” era distribuită caselor de toleranță. „Preocuparea sa de căpetenie trebuie să fie ca nenorocitele să nu prindă gustul să revină la viața omenească”, deoarece ar fi devenit primejdios pentru mersul afaceri⁵⁰. Traseul victimelor era sumbru:

„Prostituata autorizată, clandestină sau chiar femeia care s-a ticăloșit prin el, numai de câteva ori, trebuie să se prostitueze mereu până când se va sfârși pe un pat de spital roasă de boală sau va lua o doză de otravă ca să ajungă la morgă și de aici la ... crematoriu, cadavru neidentificat”⁵¹.

Observațiile referitoare la soluțiile de reglementare a prostituției de către autorități denotă injustețea viziunii: doar femeia urma să fie supravegheată, în schimb traficantul era lăsat liber. Mărturiile unei pensionare dintr-o casă de toleranță, de unde încercase să fugă de 6 ori, îngrozeau publicul: „Mi-au legat, domnule, mâinile și picioarele de capetele patului și mi-au biciuit burta până când n-am mai știut de mine. Altă dată, fiindcă zbieram de groază, mi-au umplut gura cu pământ și mi-au pus călți cu praf de ardei”⁵². Urmarea psihologică a fost acumularea unei uri cumplite împotriva societății și asupra bărbaților. Și, în egală măsură, dorința de răzbunare împotriva bărbaților⁵³.

În același material de presă se reia îngrijorarea referitoare la agravarea traficului de minore⁵⁴.

În anul 1930, membrele Asociației pentru emanciparea civilă și politică a femeii române au adresat o întâmpinare președintelui Adunării Deputaților, prin intermediul căreia cereau în mod expres închiderea caselor de toleranță, deoarece funcționarea lor nestăvilită semnifica acceptarea de către instituțiile

⁴⁹ *Ibidem.*

⁵⁰ *Ibidem.*

⁵¹ *Ibidem.*

⁵² *Ibidem.*

⁵³ *Ibidem.*

⁵⁴ *Ibidem.*

statului, fapt imoral și periculos pentru sănătatea populației⁵⁵. Argumentele de natură umanitară, civică, morală și medicală subliniau gravitatea problemei:

„Chestiunea prostituției prin latura ei morală și sanitară prezintă un interes deosebit pentru sănătatea morală și trupească a poporului nostru.

Dacă se spune că realitățile din țara noastră nu îngăduie introducerea sistemului aboluționist întreg, adică suprimarea oricărei reglementări a prostituției, sistem introdus deja în atâtea țări, se impune însă ca o necesitate imperios cerută și imediată încheierea caselor de toleranță.

Încheierea lor este necesară în primul rând din considerațiuni de ordin sanitar: după părerea medicilor cei mai autorizați, oricare ar fi sistemul de perfecționare al controlului în aceste case, funcționarea lor nu poate oferi o garanție absolută de necontaminare.

(...)

Statul, îngăduind existența acestor case și organizând controlul sanitar, răspândește și întreține în opinia publică iluzia unei securități de necontaminare, inexistentă, în fapt, care ajută și stimulează frecventarea acestor case, deci ajută la răspândirea bolilor.

Din punct de vedere moral, închiderea caselor de toleranță se impune și mai evident căci funcționarea lor, înlesnind practica viciului, favorizează proxenetismul, ademenirea și specularea minorelor, cum s-a dovedit, într-atâtea rânduri, și traficul de carne vie, de care Liga Națiunilor se preocupă stăruitor.

Apoi, ele creează pentru o serie de nenorocite situația cea mai cumplită, înjositoare, fără nicio posibilitate de reabilitare.

Este demoralizator pentru populația cinstită ca statul prin îngăduința și reglementarea caselor de toleranță să oficializeze practica prostituției.

Se invocă inoportunitatea închiderii acestor case prin aceea că se vor răspândi pe străzile orașului un număr de femei care vor tulbura ordinea și moralitatea publică; credem însă că ordinea și moralitatea publică sunt cu mult mai tulburate astăzi prin funcționalitatea acestor case, care prin însăși existența lor, sunt un apel public și continuu la desfrâu.

De altfel, repetatele și desele proteste din cartierele capitalei, unde se găsesc astfel de case, cerând mutarea lor în alte cartiere, sunt încă o dovadă de veracitatea celor spuse.

De altfel, pentru ordinea publică se pot introduce măsuri de ordine și restrictive, în ceea ce privește racolajul, măsuri adoptate în alte țări pentru ambele sexe, bineînțeles.

⁵⁵ „Dimineața”, Anul 26, Nr. 8441, 23 iunie 1930, p. 8.

Astăzi țări ca: Anglia, Polonia, Cehoslovacia, Bulgaria, Serbia, Austria, Olanda, Elveția, Danemarca, Suedia, Norvegia, Statele Unite ale Americii, Australia, Noua Zeelandă etc., au recunoscut atât ineficacitatea măsurilor de ordin sanitar, cât și imoralitatea reglementării viciului de către stat, închizând și interzicând existența caselor de prostituție, se impune și pentru țara noastră introducerea acestei măsuri menite să ajute la sănătatea poporului nostru⁵⁶.

Presa a continuat să scrie despre problemele ridicate de funcționarea caselor de toleranță, însă de închis nu s-au închis. În egală măsură, oficialitățile au întărit organizarea profilactică.

A fost cunoscută opinia medicilor care erau îngrijorați de răspândirea bolilor venerice în rândul populației. Comisia pentru reglementarea prostituției, întrunită la Spitalul Colțea, în data de 15 mai 1929, a fost condusă de către profesorul Nicolau; au mai participat: generalul Nicoleanu, prefectul poliției capitalei, Ion Buță, membru în comisia interimară, doctorul Gheorghe Rădulescu, medic șef al municipiului, deputatul Vasilescu-Notara, doctorul Voina, din partea ministerului sănătății, doctorul Miron, doctora Manicatide-Vernert, doctorul Nicolaescu și doctorul Westfried⁵⁷. Se pune în discuție internarea bolnavilor cu leziuni contagioase, conform doctorului Gheorghe Rădulescu, iar, în completare, generalul Nicoleanu a ridicat chestiunea internării urgente a celor contaminați, iar formalitățile să nu întârzie accesul la tratament, care ar crește pericolul asupra societății. Se propune ca Primăria să extindă angajamentele cu spitalele, în afară de cel cu Colentina, spre internarea bolnavilor. Doctorul Nicoleanu a subliniat rezultatele obținute după reînființarea și reorganizarea celor 15 dispensare de profilaxie venerică.

Comisia a hotărât ca toate lucrările de control să fie centralizate la municipiu, pentru o coordonare a supravegherii și a reglementării prostituției.

Altă măsură a fost aceea a trierii caselor de toleranță, iar cele care nu sunt conforme cu regulamentul să fie închise.

În același timp, a fost luată decizia ca municipiul să însărcineze o serie de medici specialiști atașați pe lângă direcția generală sanitară spre a efectua vizite și tratamente⁵⁸.

⁵⁶ *Ibidem*.

⁵⁷ „Adevărul”, Anul 42, Nr. 13922, 16 mai 1929, p. 2.

⁵⁸ *Ibidem*.

Știri în presă despre închiderea caselor de toleranță au apărut zece ani mai târziu.

În „Semnalul” din 13 decembrie 1939, se anunța că *Pefectura Poliției a început o energică acțiune pentru înfrângerea prostituției. Un prim rezultat: două sute de femei trimise la spital și trei case de toleranță închise. Raziile în garsonierele block-house-urilor centrale și prin cafenele*⁵⁹. Controlul sanitar și polițienesc efectuat sub conducerea șefului Serviciului de moravuri, în București, străzile: Regală Filitis, Matei Millo, Brezoianu, Câmpineanu, Sf. Ionică, dr. Felix și din cartierul Rahova au constatat că femeile nu aveau acte în regulă, nu erau la zi cu vizitele medicale ori erau bolnave. Din ordinal generalului Rodrigue Modreanu au fost reținute 200 de femei și au fost închise 3 case de toleranță, care funcționau «clandestin», pe Splaiul Independenței, la numerele 2, 4 și 6, „la rădăcina Căii Victoriei, la doi pași de Prefectură”⁶⁰.

La cafenelele din centru și periferii, de asemenea, au fost întreprinse controale, care au descoperit practicarea jocurilor de noroc sau de cărți. Din dispozițiile generalului Modreanu aceste practice au fost interzise. În special la periferie, jocurile de noroc întruchipau o plagă pentru tineret; multe furturi și „încăierări sângeroase” fiind comise „sub impulsul pasiunii jucătorilor”⁶¹.

Raziile urmau să continue în alte cartiere, precum Obor, Dealul Spirii, Dudești și Grivița. Totodată, se aveau în vedere locuințele luxoase, apartamente sau garsoniere, unde „ceaiurile de la ora 5” se prelungeau până dimineața, cu întâlniri amoroase. În scrisorile primite la redacție, cetățenii indignați de aceste practice spuneau că fuseseră nevoiți să-și vândă proprietățile pentru a-și proteja familia. Astfel, opinia publică era mulțumită de măsurile drastice ale poliției⁶².

Dinu Dumbravă revine și el cu reportaje referitoare la prostituția din București: *Ofensiva împotriva traficului de carne vie din capitală. Zeci de case de toleranță, focare de murdărie și promiscuitate au fost închise. Proxeneții jidani în fruntea traficantilor de femei*⁶³. După cum observăm din titlu, de această dată, vina pentru răul social o purtau deja evreii, care dominau categoria proxeneților, politica statală era impregnată de mesaje antisemite. În articol erau

⁵⁹ „Semnalul”, Anul 2, Nr. 556, 13 decembrie 1939, p. 3.

⁶⁰ *Ibidem.*

⁶¹ *Ibidem.*

⁶² *Ibidem.*

⁶³ „Porunca Vremii”, Anul 9, Nr. 1546, 11 ianuarie 1940, p. 4.

apreciate măsurile generalului Rodrigue Modreanu. Despre fenomenul prostituției, însă obiectivele de eradicare erau limitative: „nu poate fi vorba de desființarea prostituției – ea constituind, de când lumea, un rău necesar – ci, de îngrădirea practicei printr-o serie de măsuri ca și de limitarea ei la o proporție care să nu depășească răul necesar”⁶⁴. Se specifica astfel că trebuia încadrată într-o serie de măsuri polițienești și sanitare, încât să se renunțe la regimul de clandestinitate tolerate și a toleranței contra taxă, practicat atâția ani de zile.

Măsurile luate de către Gheorghe Buzdugan, inspectorul Brigăzii moravurilor și de către Prefect, generalul Modreanu, s-au referit la: închiderea caselor de toleranță neautorizate, iar dintre cele autorizate să funcționeze doar cele care satisfăceau cerințele sanitare și condițiile de moralitate publică, în privința exteriorului. Urma să fie asigurat un serviciu sanitar permanent, de zi și de noapte, atât pentru prostituate cât și pentru frecventatorii caselor de toleranță⁶⁵. Am putea comenta că acesta era un privilegiu nemeritat în raport cu ceilalți cetățeni cinstiți, plătitori de taxe și impozite. În continuarea reglemăntărilor se mai stabilea închiderea caselor de toleranță din apropierea școlilor, bisericilor și așezămintelor de cultură⁶⁶.

Prostituatele ce proveneau din provinciile alipite Regatului, din Ardeal și Basarabia se trimiteau înapoi, iar cele care aveau o meserie urmau să fie puse la dispoziția fabricilor, pentru a munci și câștiga existența. Patronii erau obligați să le supravegheze și să înștiințeze poliția de moravuri despre „fiecare mișcare a lor”. Spre evitarea scandalurilor publice nu se mai tolera circulația prostituatelor nici ziua nici noaptea. Prostituatele singuratice, clandestine erau supuse controlului polițienesc și sanitar⁶⁷. Ne dăm seama că măsurile erau derizorii.

În privința proxenetismului, responsabilitatea era politizată și aruncată în rândul minorităților naționale: „Cu prilejul cercetărilor de până acum, s-a putut constata că majoritatea proxenetelor și proxeneților o formează ovreei, în proporție de circa 70 la sută, după care urmează țigani unguri”. Cercetările respective nu sunt însă citate⁶⁸.

Se mai spunea în articol că ancheta poliției găsisse o seamă de case de toleranță în condiții mizere, cu camera de două și trei paturi. Majoritatea

⁶⁴ *Ibidem.*

⁶⁵ *Ibidem.*

⁶⁶ *Ibidem.*

⁶⁷ *Ibidem.*

⁶⁸ *Ibidem.*

localurilor închise s-au datorat insalubrității. Era publicată o listă cu proxenete și adresele caselor închise din București, de pe Calea Rahovei, Splaiul Independenței, Strada doctor Felix, din Piața Kogălniceanu, Strada Regală, Blănari Speranței, Șelari, Domnița Anastasia, Smârdan, Fundătura Raion, Oituz, Splaiul Unirii⁶⁹. Ziaristul era hotărât să facă cunoscute publicului rezultatele ofensivei oficialităților împotriva traficantilor de persoane. Dar problema se complica de la an la an, odată cu anii crizei economice și cu crizele politice tot mai dese.

Revenind la personalitatea Elizei Brătianu, care a fost una dintre inițiatoarele organizării strategiei împotriva traficului de persoane și a prostituției, contemporanii i-au recunoscut acest merit și au respectat-o pentru eforturile sale.

În fapt, proiectele sociale au fost o constantă a activității Elizei, născută Știrbei: a fost membră a Societății pentru protecția copiilor, în 1908⁷⁰; pentru combaterea epidemiei de holeră, izbucnită pe fondul Războiului Balcanic, în 1913, s-a alăturat trimerii de ambulanțe sanitare în județul Dolj⁷¹; a făcut, de asemenea, parte din Comitetul de doamne al societății Crucea Roșie⁷²; a fost membră în Liga contra cancerului, constituită la București, în anul 1924⁷³ etc.

Eliza Brătianu și-a înțeles responsabilitățile ce derivau din apartenența la elita societății, iar poziția sa de nepoată de domn, după care soție de prim-miniștri, mai întâi a lui Alexandru Marghiloman, apoi a lui Ion I. C. Brătianu, i-a dat ocazia să se implice spre rezolvarea diferitelor probleme ale țării⁷⁴.

Delia BĂLĂICAN
Biblioteca Academiei Române

⁶⁹ *Ibidem*.

⁷⁰ „Dimineața”, Anul 5, Nr. 1525, 17 mai 1908, p. 3.

⁷¹ *Idem*, Anul 7, Nr. 2024, 27 septembrie 1913, p. 3.

⁷² „Universul”, Anul 31, Nr. 173, 26 iunie 1913, p. 3.

⁷³ *Idem*, Anul 42, Nr. 163, 21 iulie 1924, p. 5.

⁷⁴ Elisa Brătianu, *Memorii*, București, Editura Istoria Artei, 2015, 159 p.